

Land:
Turkije
Naam:
Abdullah
Leeftijd:
14 jaar
Werk:
schoenen
maken
Toekomstdroom:
dokter worden

Apo droomt van een leven als dokter

Abdullah, bijgenaamd Apo, werkt sinds vier jaar in een schoenenatelier in de miljoenenstad Adana, in het zuiden van Turkije.

Tekst Mehmet Ülger en Astrid van Unen
Fotografie U-producties

In een smalle straat in Adana klinken onophoudelijk de hamers op marmere stenen. Uit de openstaande ramen van het gebouw waar de tientallen kleine schoenmakersateliers gehuisvest zijn, zijn de ratelende naaimachines eveneens goed te horen. Hier wordt hard gewerkt. Binnen brengen vuile trappen de bezoekers naar de verschillende verdiepingen, waar het wemelt van de kinderen. Een van hen is Apo, die samen met zijn oom en twee neven talloze bovenkanten van schoenen in elkaar lijmt en naait. Zijn werkkamer huist naast het mannen-toilet, waar de urinelucht zich vermengt met de geur van schoenenlijm. De muren van het atelier zijn besmeurd met het bruine plaksel. De werktafels zijn vies, de lucht zit vol met stof en overal liggen open elektriciteitskabels. In de hete

zomermaanden ratelt er permanent een stokoude ventilator, die met elastiekjes bij elkaar wordt gehouden. Aan Apo's handen is de ervaring af te lezen: hij voorziet razendsnel stukjes leer van lijmrandjes, of hij knipt draden door van pas genaaide leerstukken.

'Tijdens de zomervakantie werk ik hier elke dag van acht uur 's morgens tot ongeveer tien uur 's avonds', zegt Apo. 'Alleen op zaterdag mogen we om drie uur 's middags ophouden.' Na de zomervakantie gaat het werk gewoon door. 's Ochtends ga ik naar school tot een uur of twaalf. Daarna snel naar huis om me om te kleden en dan hup, met de fiets naar het werk. Ook dan werk ik tot een uur of tien.'

Dokter worden

Vindt Apo het werk leuk? 'Ik moet. Van het geld dat ik verdien kunnen we brood kopen.' Apo is de oudste in een gezin van vijf kinderen. Zijn moeder mag vanwege hun religie niet werken. Ze moet bovendien voor de jongste kinderen zorgen. Vader verkoopt suikerspinnen, maar dat kan hij niet te lang achter elkaar doen omdat hij chronische rugklachten heeft.

Apo doet het ondanks zijn lange werkdagen goed op school, zegt hij. 'Ik ben over en ga na de zomervakantie naar het voortgezet onderwijs.' Daarmee doorloopt Apo volgens normale planning het Turkse onderwijs. 'Ik wil later dokter worden, omdat ik dat een mooi beroep vind.' Gaat hem dat ook lukken? 'Ik doe mijn best.' Maar studeren kost in dit land heel veel geld. Bovendien is Apo vaak moe vanwege het harde werken. Hij heeft alleen op zondag vrij, zowel in de schoolperiode als tijdens de vakanties. Dan gaat hij vaak zwemmen in een naburig riviertje en oefent met zijn vrienden het duiken en de borstcrawl. Ook benut hij de vrije zondag om te voetballen. 'Het is jammer dat er geen voetbalveldje is in onze buurt. Nu spelen we op straat. Daar zijn de burens niet zo blij mee.'

Apo woont in een arme wijk van Adana. Hij verdient tachtig à negentig lira per week, ongeveer 34 euro. Per uur komt dit neer op 45 eurocent. 'Ik vind het belangrijk dat mijn zoon naar school gaat', zegt zijn moeder, 'maar tegelijkertijd hebben we dit geld hard nodig.' ■

Drie maanden per jaar naar school

In Turkije werken volgens officiële cijfers bijna een miljoen kinderen. In de landbouw, maar ook in de straatverkoop of in sectoren als de metaal- of leerbewerking. In werkelijkheid ligt dit aantal veel hoger. 'Als ze werken maar ook naar school gaan, worden ze niet meegeteld.'

Tekst: Mehmet Ülger en Astrid van Unen

Fotografie: Trudy Kerperien en U-producties

'Ik ga echt verpleegster worden, hoor' zegt de twaalfjarige Zara uit Urfa, seizoenswerker sinds haar negende. Ondanks de zware maanden tussen april en oktober, waarin ze vele uren als plukster op de landbouwvelden doorbrengt, houdt ze zich vast aan haar doel. Dat ze zal moeten knokken voor haar ideaal, weet ze. 'Ik ben over naar de volgende klas, daar ben ik heel blij om.'

We volgen Zara al sinds 2008*. In 2010 ging ze voor het eerst aan het werk. Ze is exemplarisch voor de vele kinderen die met hun ouders meereizen als seizoenswerker. Volgens de jongste cijfers van het Turkse Bureau voor de Statistiek werkt bijna 6 procent van alle kinderen in de leeftijd van zes tot zeventien jaar. Zowat de helft hiervan werkt in de landbouw.

School en werk

In Turkije werken veel kinderen voor of na schooltijd. Zij worden niet meegeteld in de berekeningen over kinderarbeid, vertelt professor Kuvvet Lordoğlu van de

Universiteit van Kocaeli. Hij doet al jaren onderzoek naar migratie en kinderarbeid. 'Ik schat het aantal werkende kinderen in Turkije op vijf miljoen.' In vergelijking met 2006 zijn er 3.000 kinderen meer aan het werk; de forse economische groei van het land is lang niet alle bevolkingsgroepen ten goede gekomen. In de landbouw is er een toename van kinderarbeid van 8 procent. Voor deze kinderen geldt dat zij in de wintermaanden wel naar school gaan, maar zodra het plukseizoen begint van een bepaald soort groente of fruit, vertrekken ze met hun ouders om elders in het land te gaan werken. Zara: 'Ik ben in april aardbeien gaan plukken in het zuiden van Turkije. Daarna hebben we

abrikozen geplukt in het midden van het land en nu oogsten we hazelnoten in het Zwarte Zeegebied. Volgens mijn vader gaan we daarna terug naar Urfa.' Dit zou betekenen dat Zara in elk geval op tijd terug is om het nieuwe schooljaar te beginnen.

Zara kan niet kiezen welke arbeid ze het zwaarst vindt. 'Hazelnootstruiken zijn heel groot. De takken moeten we naar beneden halen om de noten te kunnen plukken. Dat is zwaar. Voor het plukken van aardbeien zitten we steeds op onze knieën. Dat vind ik ook vreselijk werk. We zitten dan de hele tijd in de modder.' Zwaar zijn niet alleen de werkdagen van elf uur, dag in dag uit zonder weekend, maar ook de levensomstandigheden. Zara trekt met haar ouders en broers en zussen met een tent door het land. Vaak ontbreekt het in de kampen waar ze slapen aan stromend water en sanitair. Het is er onhygiënisch en onveilig voor kinderen, vooral voor meisjes.

Twijfel over cijfers

Ook professor en onderzoeker Sedat Benek van de Harran Universiteit in Urfa twijfelt aan de officiële cijfers over kinderarbeid die zijn verstrekt door de overheid. 'Er zijn kinderen die nergens geregistreerd staan en geen enkele school van binnen zien, er zijn scholen die voortijdig schoolverlaten niet melden en er zijn legio kinderen die buiten schooltijd nog aan het werk gaan. Zij blijven onzichtbaar in die telling.' In Turkije volgen kinderen ofwel 's morgens of 's middags onderwijs. Volgens Halit Şahin, onderwijzer en afdelings-

Zara, seizoenswerker sinds haar negende.

voorzitter van de Turkse onderwijsbond Eđitim Sen in Urfa, houden scholen zich weinig bezig met kinderarbeid. 'Sommige kinderen gaan al in maart van school en keren pas in november terug. Andere volgen zelfs maar drie maanden per jaar onderwijs. De rest van de tijd reizen ze met hun ouders door het land.' Ouders hebben zelf nauwelijks inkomsten, zo legt řahin uit. Als scholen de afwezigheid van kinderen zouden melden bij de onderwijsinspectie, krijgen die ouders hoge boetes. Schooldirecteuren willen hen dat niet aandoen. Bovendien zijn ze bang dat kinderen dan helemaal niet meer worden aangemeld en dus niet meer naar school gaan. Dan is drie maanden onderwijs nog altijd beter dan niks.

Ongeluk? Pech gehad

Buiten de landbouw werken er ook kinderen in bijvoorbeeld de meubelsector, de textiel- en kledingindustrie, in hotels en catering en in autogarages. Vaak werken ze 's morgens of 's middags en op zaterdag. Het werk beïnvloedt niet alleen hun schoolprestaties, maar is ook gevaarlijk voor hun lichamelijke ontwikkeling en

gezondheid. Zijn ze ziek, dan hebben ze geen inkomen. Krijgen ze een ongeluk op het werk, dan hebben ze pech. Ze hebben geen enkel sociaal vangnet. Onlangs werd de dertienjarige Ahmet Yildiz uit Adana voorgepaginieerd. De jongen raakte beklemd in een metaalpers en overleed. Hij verdiende 7,50 euro per dag.

De lijmgeur is verslavend

In Turkije stond hij opeens symbool voor de kinderarbeid. Tot maatregelen van de regering heeft dit echter nog niet geleid. Ook in de leerbewerkingsindustrie zijn veel kinderen te vinden, met name in de schoenmakerijen in Adana en Istanbul. Per atelier werken soms drie kinderen op zeven volwassenen. Enkele zijn verrassend klein en nog geen tien jaar. Ze zijn er na schooltijd en op zaterdag en draaien vele uren. De werkomstandigheden zijn smerig, de kinderen smeren met hun vingers giftige lijm op leerstukjes.

De geur is verslavend. Op de lijmblikken staan waarschuwingen: niet geschikt voor kinderen onder de achttien. Maar niemand houdt zich eraan en er is geen enkele controle.

In Turkije is op papier alles heel goed geregeld. De wetten deugen en het land heeft alle belangrijke overeenkomsten ondertekend, zoals het VN-kinderverdrag en de conventies van de ILO. Zelfs is in de Grondwet kinderarbeid onder de zestien verboden verklaard. Het ontbreekt helaas aan controle op alle vlakken. Tot die tijd zijn kinderen als Zara aangewezen op hun eigen kracht en ambitie. ■

*De auteurs maken documentaires over seizoensarbeid. Zara is de hoofdpersoon uit een korte film die te verkrijgen is bij de AOb. Zie voor meer informatie pagina 23.